

# ЯКІСТЬ РОЗВИТКУ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ: КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ

*О.М. РАСТОПЧИНА*

Україна, м. Керч, Керченський державний морський технологічний університету

Державна політика стосовно головних завдань системи вищої освіти роз'яснена в основних нормативних документах, таких як Закон України «Про вищу освіту» та Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті. Сучасні освітні вимоги потребують особистісну, індивідуальну та гуманістичну спрямованість навчання та виховання студентів. Важливим завданням для ВНЗ сьогодні є розвиток творчої професійно обізнаної особистості студента.

Важливою складовою будь якого педагогічного процесу є діагностика і вимірювання знань та їх структури суб'єктів навчання, висновки яких дозволяють планувати, корегувати роботу вчителю та здобувати студентами більш якісних результатів у навчанні.

Дидактичній проблемі діагностування, теоретичним та практичним питаннями щодо методів і засобів діагностування присвячено багато праць західних, російських та вітчизняних науковців. В. Аванесов, П. Атаманчук, В. Беспалько, У. Браун, Т. Вакуленко, Х. Гулінсен, Р. Ебель, В. Іднатулін, К. Інгенкамп, Н. Лавриченко, О. Ляшенко, І. Підласий, П. Підкасистий, Т. Плотуха, Т. Снігір'ова, Н. Стучинська, Н. Фоменко, Г. Цехмістрова, А. Ярулов та інші розкривають сутність та загальні функції педагогічної діагностики, розглядають структуру якості знань та підходи, засоби, інструменти діагностики знань, навченості, розвитку пізнавальних та навчальних здібностей.

Не можливо не згодитися з думкою академіка В.П. Беспалько: «що виміряне, то зрозуміле». Але в основі будь якого вимірювання та діагностування лежать критерії та показники об'єкта (суб'єкта) який досліджується. Процеси та якості, які вимірює педагогічна діагностика, є латентними, і тому особливо важливим стає питання відбору та зазначення критеріїв виявлення досліджуваних категорій.

Аналіз науково-методичних та психолого-педагогічних джерел із зазначеної проблеми показав, що стосовно діагностування знань, їх рівнів якості та розвитку, структури, а також розвитку пізнавальних та навчальних здібностей учнів та студентів автори не завжди мають узгоджені думки з приводу визначення критеріїв та показників які мають бути покладені в основу діагностування та виявлення рівнів досліджуваних

якостей, особливостей педагогічних категорій.

Отже, **мета** даної статті полягає в тому щоб на основі аналізу психолого-педагогічної літератури узагальнити наукові погляди стосовно критеріїв та показників покладених у основу діагностування якості та розвитку знань учнів та студентів.

Педагогічна діагностика створює основу для виявлення труднощів у роботі, сприяє пошуку оптимальних шляхів їх подолання, робить можливим планування подальшої діяльності. Але вона дає позитивний результат тільки тоді, коли являє собою систему якісної кваліфікованої діагностики. Так професор В.С. Аванесов зауважує, що педагогічна діагностика «є процесом, націленим на створення наукових методів отримання об'єктивованих оцінок поточної і підсумкової підготовленості учнів та студентів.<...> Проте спроби побудови власне педагогічної теорії педагогічних вимірювань <...> не припинялися ні в минулому, ні у наш час» [1].

Український педагогічний словник тлумачить діагностику (від гр. *diagnostikos* – здатний розпізнавати) як «галузь психології, та педагогіки яка розробляє методи виявлення індивідуальних особливостей і перспектив розвитку та виховання особистості» [9]. Але, як зауважує академік В.П. Беспалько, «одна з катастрофічних ілюзій полягає в тому, що нам здається, що ми знаємо, що таке «хороша освіта» і на око визначаємо, наскільки вона гарна» [3, с.138]. Тому, щоб не знаходитись у мареві ілюзій необхідно як можна точніше підбирати критерії та показники діагностування рівнів якості та розвитку знань учнів та студентів.

Критерій (від ст.-гр. – засіб для вирішення) можна тлумачити як «відмітну ознаку, на підставі якої проводиться оцінка, визначення або класифікація будь чого; оціночне мірило» [8, с.224].

На думку Е.У. Гуцало при застосуванні у діагностуванні тестів критерій буде виступати як «показник, з яким порівнюють результати тестування для визначення валідності тесту; набір кількісних і якісних характеристик, які використовують для винесення судження щодо якості виконання завдання» [4, с.57].

При розгляді критеріїв діагностування якості знань суб'єктів навчання у науковців не виникає суперечок стосовно їх визначення, так виділяють наступні показники: глибина, повнота, дієвість, системність, усвідомленість, оперативність, гнучкість, конкретність та узагальненість знань.

Також дослідниками окреслюються наступні критерії, а саме правильність виконуваних дій, раціональність дій та організації праці, рівень самостійності, а також розгорнутість, розумність дій, відхилення від нормативу і облік часу при виконанні

робіт, кількість помилок допущених при виконанні завдання.

У цілісній системі виявлення рівнів знань академіка П.С. Атаманчука в якості критеріїв виступають «стереотипність», «усвідомленість» та «пристрасність», діагностування проводиться через особистісно-діяльнісні вимірники: «заучування знань, наслідування, розуміння головного, повне володіння знаннями, уміння застосовувати знання, навичка, переконання» [2].

За національною рамкою кваліфікацій, під час визначення рівнів останніх, (кваліфікацію розуміють як результат оцінювання і визнання результатів навчання за заданими стандартами) критерієм розподілу є знання, уміння, комунікація та автономність і відповідальність:

- «знання – осмислена та засвоєна суб'єктом наукова інформація, що є основою його усвідомленої, цілеспрямованої діяльності. Знання поділяються на емпіричні (фактологічні) і теоретичні (концептуальні, методологічні);

- уміння – здатність застосовувати знання для виконання завдань та розв'язання задач і проблем, уміння поділяються на когнітивні (інтелектуально-творчі) та практичні (на основі майстерності з використанням методів, матеріалів, інструкцій та інструментів);

- комунікація – взаємозв'язок суб'єктів з метою передавання інформації, узгодження дій, спільної діяльності;

- автономність і відповідальність – здатність самостійно виконувати завдання, розв'язувати задачі і проблеми та відповідати за результати своєї діяльності» [5].

Щодо міркувань о навчаємості професор І.П. Підласий акцентує на таких важливих критеріях розвитку знань як: «потенційні можливості учня; фонд дієвих знань (тезаурус); узагальненість мислення; темпи просування у навчанні (засвоєння знань)» [7, с.394].

Показниками «потенційних можливостей» будуть різноманітні якості суб'єктів навчання: сприйнятливість, мотивація та готовність до навчання тощо. Показниками «фонду дієвих знань» є загальна ерудиція, широта знань та умінь їх рівень засвоєння. «Узагальненість мислення» виявляється у гнучкості, економічності та самостійності мислення учнів та студентів. На «темпи» впливають зазначені вище фактори, та також при діагностиці професор пропонує враховувати «темпер засвоєння знань, умінь», «темпи просування у навчанні» та «темпер приросту результатів».

Робочою групою у склад якої увійшли провідні науковці України, сьогодні

розробляється тест загальної навчальної компетенції (ТЗНК), критеріями якого є :

- «вербально-комунікативна компетентність – здатність використовувати мову для ефективних комунікацій (аналітичне читання: отримання з текстів інформації і її структурування, або критичне читання, вміння формулювати думки у вигляді текстів);
- логіко-математична компетентність – здатність аналізувати реальні життєві проблеми, побудови їхні формальні моделі, розв’язувати їх математичними методами й застосувати такі розв’язки в реальних життєвих ситуаціях» [6, с.30].

Ці критерії мають три виміри:

- *«знаннєвий* – опанування понятійним апаратом і вміння розв’язувати стандартні задачі в стандартних ситуаціях;
- *діяльнісний* – здатність розв’язувати нестандартні задачі в нестандартних ситуаціях у відповідних предметних областях;
- *практико-ціннісний* – здатність застосовувати знання і уміння для розв’язування реальних задач відповідно до усталених цінностей суспільства (цінностей суспільства сталого розвитку)» [там саме].

Узагальнюючи вищезазначене, виділені критерії в ряді випадків тісно переплітаються. Більше того, як показує аналіз, за деякими конкретними показниками стоять цілі сукупності більш дрібних, але важливих показників. У силу складних зв’язків між умовами, процесом і результатами навчальної діяльності неоднозначні співвідношення загальних критеріїв і конкретних показників рівнів знань учнів та студентів.

У останні часи, через певні обставини, діагностування реалізується за допомогою тестів, саме їм відводиться значуща роль при виявленні рівнів якості та розвитку знань учнів та студентів. Засоби діагностування знань можна поділити на два напрями: діагностування досягнень та діагностування розвитку. Для діагностування досягнень учнів розроблено стандартизовані тести, а саме атестаційні тести та тести ЗНО, аналог яких відсутній для діагностування студентів. Найчастіше діагностування студентів відбувається за допомогою тестів, розроблених особисто педагогами, і які визивають деякі сумніви з боку тестології.

**Висновки.** Стосовно діагностування розвитку знань учнів загальноосвітніх шкіл у педагогів є методи діагностування розумових та загальних здібностей, методи виявлення рівнів вихованості, профорієнтаційні тести та інші. Викладачі ВНЗ позбавлені таких методів (більша кількість із них розрахована тільки на вік дитини) і

при зменшеній кількості аудиторних занять їм бракує часу на виявлення особливостей розвитку знань студентів. Таким чином, у ВНЗ при діагностуванні виявляють тільки рівень якості знань студентів, при цьому критеріями виступають комбінації: глибини, повноти, системності, усвідомленості, оперативності, гнучкості, дієвості, конкретності та узагальненості знань, показником при цьому, в більшості випадків, стає кількість правильно виконаних завдань.

Діагностування особистісних особливостей студентів проходить лише з ініціативи деяких викладачів. Дослідження розвитку знань студентів не відбувається взагалі, але з упровадженням тесту загальної навчальної компетенції вчителі будуть мати змогу враховувати його результати при плануванні як аудиторної, так і самостійної роботи студентів. Отже, перспективою подальших досліджень є докладне теоретичне обґрунтування та методичне конструювання методів і засобів, які будуть враховувати рівень розвитку знань студентів при вивченні природничо-математичних дисциплін.

#### Література:

1. Аванесов В.С. Проблема становлення національної системи педагогічних вимірювань [Електронний ресурс] / В. С. Аванесов // Вимірювання навчальних досягнень учнів і студентів: гуманістичні, методологічні, технологічні аспекти : матер. II Міжнар. конфер. – Режим доступу до журн. : [http://monitoring.in.ua/up/files/publikacii/foreign/problema\\_stanovlennya\\_nac\\_sistemi\\_pedvmiruvan.pdf](http://monitoring.in.ua/up/files/publikacii/foreign/problema_stanovlennya_nac_sistemi_pedvmiruvan.pdf)
2. Атаманчук П.С. Управління процесом навчально-пізнавальної діяльності / П.С. Атаманчук. – Кам'янець-Подільський : К-ПДПУ, 1997. – 136 с.
3. Беспалько В. П. Инструменты диагностики качества знаний учащихся / В.П. Беспалько // Школьные технологи. – 2006. – № 2. – С. 138-150.
4. Гуцало Е.У. Педагогічне тестування в системі контролю і оцінки якості навчання студентів (на базі дисциплін психолого-педагогічного циклу педагогічного університету) / Е.У. Гуцало. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2011. – 65с.
5. Додаток до постанови Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341 Національна рамка кваліфікацій [Електронний ресурс] / – Режим доступу до журн.: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-п/print1363459567117565>
6. Ляшенко О.І. Тест загальної навчальної компетентності: основні засади і результати пілотування / О.І. Ляшенко, С.А. Раков // Педагогіка і психологія. – 2012. – № 2. – С. 27-35.
7. Подласый И.П. Педагогика : в 3-х кн., кн. 2 : Теория и технологии обучения : учеб. для студентов вузов, обучающихся по направлениям подг. и специальностям в обл. «Образование и педагогика» / И. П. Подласый. – М. : ВЛАДОС, 2007. – 575 с.
8. Словарь иностранных слов. 25000 слов / авт.-сост. Л.Орлова. – Минск : Харвест, 2010. – 448 с.
9. Словник педагогічних термінів [Електронний ресурс] / А.І. Кузьмінський Педагогіка у запитаннях і відповідях – Режим доступу: <http://ru.scribd.com/doc/95597803/словник-педагогічних-термінів>

*Надійшло до редакції 12.10.2013 року*